

Tesalonika v době apoštola Pavla

Základní verš

„Jsem svoboděn ode všech, ale učinil jsem se otrokem všech, abych mnohé získal.“ (1K 9,19)

Hlavní myšlenka

Stručné prozkoumání dobového kontextu života ve starověké Tesalonice nám ukazuje, že Pavlův přístup k tamním obyvatelům, jimž chtěl představit evangelium, byl naprosto jedinečný a moudře promyšlený.

Hlavním záměrem této lekce bude snaha prostudovat, co nám dějiny, literatura a archeologie říkají o Tesalonice a životě v tomto městě.

Toto téma je důležité ze dvou důvodů. Především nám přibližuje situaci, v níž žili adresáti Pavlových dopisů, a pomáhá nám pochopit, jak asi rozuměli jeho poselství. Tím se nám objasňují důvody, které jej vedly k sepsání dopisů, a jejich možný dopad na církev i společnost v Tesalonice.

Zároveň máme také možnost porozumět představám a postojům tesalonických křesťanů, a lépe tak chápat, na co Pavel reaguje a k čemu se vyjadřuje. Při hlásání evangelia totiž musel Pavel často reagovat i na mnohé mylné myšlenky. I když tedy tato lekce není bezprostředně zaměřená na studium biblického textu, pomáhá nám připravit se na lepší chápání obou dopisů do Tesaloniky, které budeme blíže zkoumat v následujících lekcích.

Římané v Tesalonice

48 „Když proti němu nezakročíme, všichni v něj uvěří, a přijdou Římané a odejmou nám toto svaté místo i národ.“ 49 Jeden z nich, Kaifáš, velekněz toho roku, jim řekl: „Vy ničemu nerozumíte; 50 nechápete, že je pro vás lépe, aby jeden člověk zemřel za lid, než aby zahynul celý národ.“ (J 11,48–50)

Osobní studium

Při čtení evangelií je patrné, že v Ježíšově době prožíval židovský národ velmi těžké období, protože jeho území bylo podmaněno a ovládáno římskou armádou. Nešlo ale jen o území Palestiny, které se v té době muselo vyrovnávat s okupací římskou armádou. V souvislosti s občanskou válkou, která probíhala mezi některými z řeckých městských států, vyzvali kolem roku 168 př. Kr. představitelé Tesaloniky Římany, aby se ujali vlády nad jejich městem a chránili je před útoky nepřátel. Římané za tento politický krok odměnili Tesaloniku tím, že jí dovolili, aby si ponechala mnohá práva a do velké míry si vládla sama. Stala se svobodným městem uvnitř říše a měla pravomoce rozhodovat o většině svých vnitřních záležitostí. Výsledkem bylo, že bohatá vrstva obyvatel si udržela svůj vysoký statut. Není tedy divu, že většina zámožných obyvatel stála v Pavlově době na straně Říma a podporovala císaře. Pro obyčejné obyvatele města, zvláště pro těžce pracující vrstvu obyvatel, však život zde nebyl tak lehký.

Římská nadvláda nad Tesalonikou s sebou přinášela tři výrazné negativní prvky. Příchod Římanů narušil především fungující ekonomiku. V důsledku války a změny vlády byl přerušen kontakt s mnohými doposud fungujícími obchodními trhy. Toto narušení zasáhlo především nižší sociální skupiny. Po čase se však tento problém srovnal a přestal být závažným.

Druhým problémem byl pocit politické bezmoci, kterou si obyvatelé Tesaloniky uvědomovali i navzdory skutečnosti, že jim byly ponechány rozsáhlé pravomoce. Někteří z vysokých úředníků byli na svá místa dosazeni a jako cizinci byli loajální spíše k Římu než Tesalonice. Okupace zkrátka není nikdy na dlouho populární, a to ani v případech, kdy zdánlivě neškodí.

Třetím problémem bylo nevyhnutelně také koloniální vykořisťování, které doprovázelo okupaci tohoto území. Římané požadovali odvádění určité části daní. Část výnosů z prodeje obilí, nerostných surovin a místních produktů musela být posílána do Říma.

I když na tom byla Tesalonika za doby římské nadvlády lépe než např. Jeruzalém, přesto i zde vládlo napětí ve vztahu k obávaným okupantům. Tyto problémy se dotýkaly zvláště chudší vrstvy dělníků a drobných řemeslníků. Jak plynula léta, tesaloničtí občané toužili stále více po zásadní změně.

Aplikace

Olivňuje aktuální politicko-ekonomická situace tvé země také život a působení církve? Je tento vliv příznivý, nebo spíše škodlivý? Co by mohl tvůj sbor udělat, aby byl přínosem a povzbuzením pro společnost, v níž žije?

Hledání naděje

¹⁶Sám pak náš Pán Ježíš Kristus a Bůh náš Otec, který si nás zamiloval a ze své milosti nám dal věčné potěšení a dobrou naději, ¹⁷necht' povzbudí vaše srdce a dá vám sílu ke každému dobrému činu i slovu. (2Te 2,16.17)

Osobní studium

Jednou z reakcí na pocit frustrace a bezmoci, který prožívali obyvatelé Tesaloniky, byla rostoucí popularita duchovního hnutí, kterému dnes odborníci říkají *Kabirův kult*. Tento kult souvisel s mužem jménem Kabirus, který se zastával utlačovaných a nakonec byl zavražděn svými dvěma vlastními bratry. Byl pohřben s téměř královskými poctami a mnohými byl nadále považován za hrdinu a mučedníka.

Mnozí prostí lidé byli přesvědčeni, že Kabirus za svého života konal zázračné činy. Věřili také, že čas od času se Kabirus vracel do světa živých, aby pomáhal potřebným. Očekávali, že se znovu vrátí, aby přinesl spravedlnost a vrátil městu jeho bývalou nezávislost a velikost. Toto silné hnutí nabízelo utlačovaným naději, která se v mnohých ohledech podobala biblické naději.

Ještě zajímavější je skutečnost, že součástí kabirovských rituálů byly také krvavé oběti, které měly připomínat Kabirovu mučednickou smrt. Apoštol Pavel ve svém dopise do Tesaloniky psal o tom, že kalich při Večeři Páně je „účastí na Kristově krvi“, díky níž jsou zbaveni viny a jsou mezi nimi setřeny rozdíly. Podobně i v Kabirově kultu byly všechny vrstvy společnosti vnímány jako sobě rovné.

Když v době Augusta ovládl říši císařský kult, prohlásili Římané, že očekávaný Kabirus už přišel v postavě cézara. Okupační správa města se tak ztotožnila s očekávanou nadějí utlačovaných. Každá další postava, která by chtěla být ztělesněním očekávání vysvobození, tak ohrožovala císařovo postavení. Výsledkem bylo, že už ani nové duchovní nasměrování nepřinášelo dostatečnou útěchu potřebným. Prostý lid zůstával dál bez naděje a bez duchovního naplnění.

Tato reakce Římanů vytvořila určité duchovní vakuum v srdcích mnoha lidí – byl to prostor, který mohl být vyplněn zvěstí evangelia. Kristus byl tím nejlepším naplněním všech snů a nadějí, které obyvatelé Tesaloniky promítali do postavy Kabira. Evangelium nabízelo jak vnitřní pokoj v současnosti, tak i definitivní ekonomickou a sociální spravedlnost při Ježíšově druhém příchodu.

Aplikace

Také v dnešní společnosti mnoho lidí hledá naději a prožívá duchovní prázdnotu. Jakou naději jim můžeš nabídnout ty?

Vliv evangelia

Musíme za vás, bratři, stále Bohu děkovat, jak se sluší, protože vaše víra mocně roste a vzájemná láska všech vás je stále větší. (2Te 1,3)

Osobní studium

Poté, co jsme včera přemýšleli nad situací, v níž žili obyvatelé Tesaloniky, nás už tolik neudiví, že i mnozí pohané ve městě reagovali na Pavlovo kázání pozitivně. Ať už Pavel něco věděl o Kabirově kultu nebo ne, jeho představení Mesiáše přesně odpovídalo duchovním potřebám a tužbám místních lidí.

Když evangelium přišlo do Tesaloniky, těžce pracující lidé byli připraveni na jeho přijetí. Někteří však byli v pokušení vyvozovat z evangelia extrémní závěry. Kabirův kult v mnoha lidech podnítil ducha vzpoury vůči autoritám, což mohlo být příčinou problémů, na něž Pavel ve svých dvou dopisech upozorňuje (viz 1Te 4,11.12; 5,14; 2Te 3,6.7.11).

Evangelium má neuvěřitelný vliv, když zazní jako odpověď na lidské potřeby, touhy a naděje. Zkušenosti ukazují, že lidé jsou často velmi otevření novým myšlenkám a evangeliu v dobách osobních i společenských změn. Může jít o období ekonomické krize, politických sporů či války, ale také mezi tyto zásadní změny patří vstup do manželství, rozvod, přestěhování, zdravotní problémy nebo smrt někoho blízkého. Obyvatelé Tesaloniky v Pavlově době takové změny prožívali, a snad právě proto reagovali na zvěstování evangelia tak otevřeně a se zájmem.

Ale lidé, kteří se pro Krista rozhodnou v takto pohnutých situacích, mají tendenci být ve své víře alespoň zpočátku nestálí. K mnohým „odpadnutím“ dochází právě v prvních měsících po obrácení. Dopisy do Tesaloniky jsou svědectvím o nestabilitě křesťanského sboru v prvních měsících po jeho založení.

Aplikace

Jak můžeš pomoci těm, kteří teprve začínají svůj život s Kristem? Máš ve svém okolí někoho takového? Zkus hledat způsoby, jak být tomuto člověku přítelem, který jej lidsky i duchovně povzbudí. Uvidíš, že to nakonec posílí i tvou vlastní víru.

Pavel – cestující kazatel a veřejný řečník

Každý den hovořil i na náměstí s lidmi, kteří tam právě byli. (Sk 17,17)

⁹Protože však někteří tvrdošijně trvali na svém a nedali se přesvědčit, ba dokonce cestu Páně přede všemi tupili, oddělil se Pavel od nich, odvedl s sebou i učedníky a začal denně mluvit v přednáškové síni filosofa jménem Tyrannos. ¹⁰To trvalo dva roky, takže všichni obyvatelé provincie Asie mohli slyšet slovo Páně, židé i pohané. (Sk 19,9.10)

Osobní studium

V řecko-římském prostředí prvního století bylo poměrně běžné, že populární filozofové vystupovali na náměstích a veřejných místech, kde se lidé shromažďovali, aby tak mohli oslovit celé skupiny. Tito filozofové se domnívali, že lidé mají vnitřní schopnost změnit svůj život. Používali proto veřejné promluvy i osobní rozpravy, aby se v životech jejich studentů něco změnilo. Snažili se v mysli posluchačů vzbudit pochybnosti o jejich dosavadním způsobu myšlení a jednání, a tak je připravit na přijetí něčeho nového, co by vedlo k jejich duchovnímu a morálnímu růstu.

Očekávalo se, že tito populární řečníci získají určitý morální kredit vlastním příkladným životem. Tento přístup dobře vystihuje slavná věta: „*Lékaři, uzdrav sám sebe!*“ Učitelé proto dbali na to, aby jejich poselství bylo v souladu s jejich životem.

Můžeme tak vidět mnoho podobností mezi působením učitelů té doby a kázáním apoštola Pavla, který také vyhledával veřejná místa ke svým promluvám k zástupům.

Mezi přístupem Pavla a starověkých filozofů však byly i zásadní rozdíly. Především v tom, že i když Pavel také vystupoval a hovořil na veřejnosti, zároveň usiloval o budování společenství, kde by bylo možno prožívat blízké vztahy. Pavel také učil, že obrácení není jen vnitřní rozhodnutí člověka, které by bylo výsledkem strhujícího rétorického projevu skvělého řečníka, ale jde o nadpřirozené Boží dílo, které k nám přichází zvenčí (viz Ga 4,19; J 3,3–8; Fp 1,6). Pavlovo učení bylo něčím více než jen filozofií; šlo o hlásání pravdy a zjevení úžasného Božího díla záchrany lidstva.

Mnoho filozofů Pavlovy doby (i když samozřejmě ne všichni) si ze svého postavení udělalo výnosný podnik – cestovali z místa na místo a nechali se vydržovat svými důvěřivými posluchači. Není divu, že se na tyto cestující učitele mnoho lidí dívalo už předem s velkým podezřením.

Pavel v obavě, aby jej lidé nevnímali podobně, sám manuálně pracoval a odmítal finanční podporu od posluchačů. Tento přístup, který mu často působil existenční potíže, jasně dokazoval, že jeho kázání vychází z vnitřního přesvědčení a že mu nejde o osobní zisk. Jeho život tak byl silným svědectvím o evangelii.

Aplikace

Mají i v tvém okolí lidé předsudky vůči křesťanství či náboženství vůbec? Podezírají křesťany z nečestnosti a „vedlejších úmyslů“? Co je k tomu vede? Jakým svědectvím je pro ně tvůj život a tvůj přístup k nim?

Domácí sbory

¹Potom odešel Pavel z Athén a přišel do Korintu. ²Tam se setkal s jedním Židem, který se jmenoval Akvila a pocházel z Pontu. Nedávno přišel se svou manželkou Priscillou z Itálie, protože císař Klaudius vydal rozkaz, aby všichni Židé opustili Řím. Pavel se s nimi sblížil, ³zůstal u nich a pracoval s nimi, poněvadž měli stejné řemeslo – dělali stany. (Sk 18, 1–3)

Osobní studium

Ve starověkém římském světě existovaly dva hlavní typy obydlí. Jednomu se říkalo *domus* a šlo o rozlehlý rodinný dům, který byl postaven kolem nádvoří. Toto obydlí bylo typické pro majetnější vrstvy. V takovém domě bylo dostatek prostoru pro setkání 30 až 100 lidí. Další typ bydlení se označuje jako *insula*. Šlo o budovy, v jejichž přízemí se nacházely obchody a řemeslnické dílny a v horních patrech obytné místnosti. V těchto domech bydleli především chudší lidé. V prostorách takového bytu se mohlo setkat i menší sborové společenství.

Oba typy domů poskytovaly prostor pro celou velkou rodinu zahrnující dvě až tři generace, zaměstnance, návštěvníky a případně i otroky. Pokud hlava takové velké rodiny prožila obrácení a přijala Krista, mělo to výrazný vliv na všechny, kteří v tomto domě žili.

Ideálním místem pro setkávání církve byly domy v centru města. Obchody a dílny spojené s domem dávali křesťanům příležitost kontaktu s řemeslníky, obchodníky, prodáváči i prostými dělníky. A právě tyto domácí sbory a s nimi související příležitosti k oslovení dalších se Pavel naučil využívat při svém misijním úsilí ve městech, která navštívil.

Jako římský občan, a po určitou dobu i jeden z předních židů, patřil Pavel s největší pravděpodobností do vyšší společenské třídy. V tom případě by pak jeho usilovná manuální práce měla být vnímána jako něco obdivuhodného a obětavého. Tímto způsobem se však ztotožňoval s prostými lidmi a získal si tak cestu k jejich srdcím (viz 1K 9,19–23).

Aplikace

Dokáže být i tvé sborové společenství v kontaktu s lidmi ve vašem městě? Je jeho důležitou součástí a žije s druhými, nebo se spíše izoluje a v ústraní „si hraje na svém písčku“? Vnímají ostatní, že jako křesťané patříte k nim, že jim rozumíte, znáte je, a máte jim co nabídnout? Pokud tomu tak není, jak by se to mohlo změnit?

Podněty k zamyšlení

„Prozřetelnost řídila pohyby národů a usměřňovala rozvoj lidské společnosti, dokud svět neuzrál pro příchod Vysvoboditele. ... Pohanství tehdy ztrácelo svůj vliv. Lidé byli unaveni okázalými slavnostmi a mýty. Toužili po náboženství, které by uspokojilo jejich srdce.“ (DA 32; TV 19)

„Příchod božského učitele předpověděli i lidé, kteří nepatřili k židovskému národu. Hledali pravdu a Bůh je osvětil. Tito učitelé se objevovali jako hvězdy na temném nebi. Jejich prorocství probouzela naději v srdcích tisíců pohanů.“ (DA 33; TV 20)

„Když Pavel poprvé navštívil Korint, ocitl se v prostředí, které bylo k cizincům velmi podezřívavé. Řekové, kteří žili na pobřeží moře, byli schopnými obchodníky. Tak dlouho se cvičili v obchodních praktikách, že nakonec došli k přesvědčení, že zisk je projevem zbožnosti, bez ohledu na to, jak se k němu člověk dopravuje. Pavel dobře znal jejich názory, a tak dělal vše, co bylo v jeho silách, aby o něm nikdo nemohl říci, že káže evangelium proto, aby se obohatil. ... Snažil se udělat vše, aby zabránil špatnému pochopení, které by jeho kázání zdiskreditovalo.“ (GW 234, 235)

Otázky k rozhovoru

1. *Co si myslíte o výše uvedeném citátu Ellen Whiteové, že Bůh inspiroval i pohané učitele? Dokážeme jako křesťané připustit, že Bůh působí i mimo rámec křesťanství? Mohou být spaseni i lidé, kteří nikdy v životě o Ježíši neslyšeli?*
2. *Je možné ještě v naší době využívat pro setkávání církve soukromé domácnosti? V čem je výhoda takových setkání? Jaké výhody má vlastní budova modlitebny?*
3. *Co může váš místní sbor udělat pro to, aby se dokázal lépe přiblížit k lidem ve svém okolí? Jaké přístupy jsou nejlepší a neefektivnější?*

Shrnutí

Biblické záznamy o Pavlových misijních aktivitách je třeba vnímat v kontextu doby a kultury starověké římské říše. Když vidíme, jak Pavel prožíval své křesťanství a poslání ve své době, může nás to inspirovat k tomu, abychom uvažovali nad tím, jak lze biblické principy aplikovat do našeho prostředí. V listech do Tesaloniky Pavel představuje křesťanskému sboru podněty jak žít a reagovat na výzvy své doby.